

פרשת שמיני, המדור - הגיגים, ד"ר חזות גבריאלי

'העורמה' האלוקית

נדמה כי הפסוק המתאר את סיבת מותם של נדב ואביהוא מפורש למדי (ויקרא פרק י, א): וַיִּקְחוּ בְנֵי-אֶהֱרֹן נָדָב וָאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֶמְתּוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ וַיִּשְׂמוּ עֲלֶיהָ קָטֹרֶת וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי יְקֹנָן אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם: וכמידי שנה, בעקבות דרשות ודרשנים אני קורא ותוהא מה 'באמת' היה חטאם של נדב ואביהוא? עוד אני תוהא, מדוע חז"ל 'הוסיפו' חטאים מגוונים שאינם כתובים במפורש בתורה, כאילו לא די בקביעה המפורשת של הפסוקים? זאת ועוד, שמה נאמר כי 'דברי תורה עניים במקום אחד', אנו מוצאים כי התורה עקבית למדי בתיאור החטא:

ויקרא (טז, א): וַיְדַבֵּר יְקֹנָן אֶל-מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי-יְקֹנָן וַיִּמְתּוּ:

במדבר (ג, ד): וַיִּמָּת נָדָב וָאֲבִיהוּא לִפְנֵי יְקֹנָן בְּהִקְרִיבָם אֵשׁ זָרָה לִפְנֵי יְקֹנָן בְּמִדְבַּר סִינַי וּבָנִים לֹא-הָיוּ לָהֶם וַיִּכְתֹּן אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר עַל-פְּנֵי אֶהֱרֹן אֲבִיהֶם:

במדבר (כו, סא): וַיִּמָּת נָדָב וָאֲבִיהוּא בְּהִקְרִיבָם אֵשׁ-זָרָה לִפְנֵי יְקֹנָן:

מדרש אחד המסכם לכאורה את 'החטאים' המרכזיים הוא זה: (ויקרא רבה (מרגליות), אחרי מות, כ):

[ח] בר קפרא בשם ר' ירמיה בן אלעזר בשביל ארבעה דברים מתו שני בני אהרן, על הקרבה ועל הקריבה ועל אש זרה ועל שלא נטלו עצה זה מזה.

על רשימה זו יש להוסיף את החטאים הבאים המצוטטים כולם ממדרשי חז"ל: "על ידי שהיו שתויי יין", "ועל ידי שהיו מחוסרי בגדים", "ועל ידי שלא היו להם בנים", "ועל ידי שלא היה להם נשים", "שחצים היו, הרבה נשים היו יושבות עגומות ממתנות להן", "מלמד שהיו משה ואהרן מהלכין תחילה ונדב ואביהוא מהלכין אחריהן וכל ישראל מהלכין אחריהן ואומרים: עוד שני זקנים הללו מתים ואני ואתה נוהגין בשררה על הציבור", "אלא מלמד שזנו עיניהם מן השכינה, כאדם שהוא מביט בחבירו מתוך מאכל ומתוך משקה", "מלמד שפרעו את ראשיהם והגיסו את לבן וזנו עיניהן מן השכינה", "נדב ואביהוא זנו עיניהם מן השכינה ולא נהנו מן השכינה", "לא מת נדב ואביהוא אלא ע"י שהורו הלכה לפני משה רבן", "מה תלמוד לומר בני אהרן? שלא חלקו כבוד לאהרן", "שלא נמלכו במשה רבן", "זה נדב ואביהוא שנשתכרו בצרתן".

כל המדרשים נלמדים בדרכי הדרש המוכרות לאגדה, ובין היתר, מן: האנאלוגיה, הקונטקסט, הדיוקים הדווקאיים בלשון, ההטיות, הלאקונויות, ועוד.

למראה הרשימה הארוכה הזו עלה בראשי הרעיון שמא עינינו חוזות בתופעה דומה למה שהרמב"ם מכנה- **'עורמה אלוקית'**. הניסוח המקראי מכוון לשם השגת מטרה זו, ולכן הוא ניסוח מכיל. מה שחשוב במעשה זה, כמו ברוב המעשים בתורה אינו 'האמת ההיסטורית', אלא מה ניתן ללמוד מכך לדורות. חז"ל בתפיסתם ההיסטוריוסופית הרחבה אינם מתחרים בהגדלת רשימת החטאים המיוחסים לנדב ואביהוא, אין מדובר ב'ספורט' לאומי קדוש או בתחרות אינטלקטואלית דרשנית.

המעשה, יהא אשר יהא, נעשה אמנם מרצונם הטוב של בני אהרן ומתוך 'בחירה חופשית' של שני הצדיקים הללו. הקב"ה 'מנצל' כביכול הזדמנות היסטורית שנקרית בדרכו והוא כתסריטאי, במאי, ומפיק בפועל, מתאר בתורה הקדושה את האירוע כך שניתן יהיה ללמוד ממנו רבות ובכל תחומי האמונה, המחשבה והאגדה. הניסוחים המקראיים המכילים את כל אפשרויות המדרש מגרים את דמיון הדרשנים בכל הדורות אשר מגיעים אליהם עם אגינדה ברורה ורלוונטית לבני דורם.

עובדה היא כי חלק מן התובנות המגדירות את החטא נלמדות מפונקציות ספרותיות המאוחרות לזמן האירוע עצמו, כמו סמיכות פרשיות (=פרשת שתויי יין). זאת ועוד, גם בתיאור חטאם עושה התורה שימוש בשורש ק.ר.ב, ('בקרבתם', 'בהקריבם') באופן מעורר מחשבה ודירבון לכוחות הדרשניים, מה שיצור

מחלוקת תנאים באשר לאופי החטא הנובע משורש זה. נמצאנו למדים כי גם לשאלה האם מדובר על חטא אחד מן הרשימה או פנים רבות לאותו חטא אין משמעות.

להערות: hazutg@gmail.com